

Naar een duurzame en inclusieve samenleving: sociale bewegingen als kracht van sociale verandering

Colofon

Naar een duurzame en inclusieve samenleving: sociale bewegingen als kracht van sociale verandering.

Auteurs: Gijs Justaert en Thierry Manhaeghe

Uitgegeven door:

vzw Wereldsolidariteit-Solidarité Mondiale asbl
Haachtsesteenweg 579
1030 Brussel
België

Tel: +32(0)2 246 36 71

Fax: +32(0)2 246 38 85

www.wereldsolidariteit.be

© Januari 2013, Wereldsolidariteit

Dit document werd gerealiseerd met de financiële steun van het Belgische Directoraat-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGD). Gedrukt op gerecycleerd papier.

**Met de steun van
DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING .be**

Er is een digitale versie van deze publicatie beschikbaar op de website: www.wereldsolidariteit.be.

Elke volledige of gedeeltelijke reproductie van deze publicatie is toegestaan op voorwaarde dat Wereldsolidariteit correct vermeld wordt. Gelieve ons een kopie van het gedrukte artikel of een link naar het artikel te bezorgen.

I. Inleiding

Wereldsolidariteit heeft sinds 2008 sterk ingezet op de thematische analyse en het kapitaliseren van de ervaringen van haar netwerk rond haar kernthema's, met name sociale bescherming en arbeidsrechten, met specifieke aandacht voor sociale economie, jongeren en gender. Dit heeft geleid tot een diepere reflectie over welk soort ontwikkeling we als sociale beweging willen en welke rol sociale bewegingen daarin vervullen.

“Ontwikkeling” moet daarbij in de ruimste zin van het woord verstaan worden: het gaat over de richting waarin een samenleving wil evolueren, in positieve zin (meer sociale rechtvaardigheid en solidariteit en dus minder armoede, sociale uitsluiting, ongelijkheid en kwetsbaarheid), of in negatieve zin (minder sociale rechtvaardigheid en solidariteit en dus meer armoede, sociale uitsluiting, ongelijkheid en kwetsbaarheid). Ontwikkeling is dus geen bepaald, welomschreven resultaat dat we kunnen voorschrijven. Integendeel, voor Wereldsolidariteit en haar netwerk is ontwikkeling een dynamisch proces, dat in constante wording is en steeds weer evolueert, in positieve of negatieve zin. In dat opzicht spreken we dan ook van een “ontwikkelingsproces”, als een proces dat richting geeft aan de samenleving.

Voor Wereldsolidariteit en haar netwerk in Noord en Zuid is het duidelijk in welke richting deze samenleving moet evolueren: naar een **duurzame en inclusieve samenleving**, waar solidariteit en sociale rechtvaardigheid gedeelde waarden en verantwoordelijkheden zijn. *Duurzaam*, omdat sociale, economische en ecologische ontwikkeling hand in hand dienen te gaan. *Inclusief*, omdat alle relevante actoren hun rol moeten kunnen spelen in het bepalen en het realiseren van het ontwikkelingsproces.

Dit vormt niet alleen de basis van de Christelijke Arbeidersbeweging in België, maar is ook het uitgangspunt om de internationale solidariteit met sociale bewegingen wereldwijd vorm te geven. Meer dan ooit zijn sociale bewegingen wereldwijd met elkaar verbonden. Ze voeren dezelfde strijd om gehoord te worden en ze werken aan dezelfde uitdaging: de samenleving veranderen, transformeren naar meer solidariteit en sociale rechtvaardigheid, naar een meer duurzame en inclusieve samenleving. Vanuit de overtuiging te kunnen bijdragen aan die sociale transformatie van de samenleving, werkt Wereldsolidariteit, als NGO van de Christelijke Arbeidersbeweging aan internationale samenwerking en solidariteit met sociale bewegingen in het Zuiden, meer bepaald in Afrika, Latijns-Amerika en Azië¹. De verandering die Wereldsolidariteit en haar netwerk in Noord en Zuid beogen, richt zich op twee kernthema's: sociale bescherming en arbeidsrechten, met specifieke aandacht voor sociale economie, jongeren en gender.

Deze strijd voor sociale verandering is nú meer dan ooit nodig. De wereld van vandaag bevindt zich immers in een fase van snelle verandering. Sinds 2008 doen verschillende opeenvolgende crisissen de huidige globalisering en het ontwikkelingsmodel dat eraan ten grondslag ligt, op haar grondvesten daveren: de economische en financiële crisis toont de grenzen aan van een kapitalistisch systeem waarin de overheid haar controle over de markt(spelers) grotendeels verloren heeft. Tegelijkertijd woedt een sociale crisis want overheden slagen er niet in om de rijkdom op een rechtvaardige manier te verdelen over de bevolking. De ecologische en klimaatcrisis tonen de grenzen van de draagkracht van onze aarde en bedreigen hele bevolkingsgroepen, de zwakste eerst. De gevolgen van de klimaatverandering blijven niet uit en laten zich voelen in herhaaldelijke voedselcrisissen – die op hun beurt vragen doen rijzen bij het commerciële beheer van landbouwproducten. Deze crisissen zetten duidelijke vraagtekens bij de legitimiteit van overheden wereldwijd en tonen dus aan dat ook de politiek in crisis is.

De cijfers liegen er niet om (zie box 1): de huidige globalisering is “exclusief”, in die zin dat ze de grote meerderheid van de wereldbevolking uitgesloten heeft van het ontwikkelingsproces. Voor die meerderheid zijn armoede, ongelijkheid en kwetsbaarheid alleen maar groter geworden de laatste

decennia, zowel binnen landen als tussen landen onderling. De rijkdom en welvaart die de globalisering gecreëerd heeft, komt vooral een kleine minderheid ten goede.

Gelukkig hebben velen zich niet zomaar neergelegd bij het feit dat ze uitgesloten worden, maar hebben ze hun ontwikkeling zélf in handen genomen. Ze organiseren zich in sociale bewegingen om zo hun rechten af te dwingen en zélf hun toegang te verzekeren tot essentiële diensten. In mutualiteiten, vakbonden, dorpsorganisaties, boeren-, vrouwen-, of jongerenorganisaties, geloofsgemeenschappen, enz. Miljoenen van deze collectieve initiatieven bestaan op lokaal, nationaal en internationaal niveau en zijn uitgegroeid tot sociale actoren die concrete diensten verlenen en sociale rechten verdedigen. Deze sociale bewegingen vervullen zo wereldwijd een essentiële rol in de opbouw van een samenleving rond de mensen zelf en de waarden die ze delen: ze “transformeren”, veranderen op die manier de samenleving in de richting van een duurzame en inclusieve samenleving, met meer solidariteit en sociale rechtvaardigheid.

II. De grenzen van een exclusieve globalisering

Sociale uitsluiting, armoede, ongelijkheid en *on-rechtvaardigheid*

De huidige globalisering heeft de massale armoede niet uit de wereld geholpen. Integendeel, de kloof tussen arm en rijk wordt alsmaar groter en de ongelijke verdeling van die rijkdom zet samenlevingen voortdurend onder druk. In de huidige globalisering blijft het probleem van armoede stevig verankerd en verzwakt het de sociale stabiliteit van vele landen. Niet alleen in het Zuiden, waar het merendeel van de bevolking in extreme armoede leeft, maar ook in het Westen en zelfs in Europa, waar bijna 20% van de Europese bevolking onder de armoededrempel leeft. Op wereldschaal zien we een enorme massa aan ‘werkende armen’ met zeer beperkte economische, sociale en culturele rechten aan de ene kant en een kleine economische elite die, ook in het Zuiden, het gros van het inkomen inpalmt aan de andere kant. Deze ongelijkheid tekent zich niet enkel meer af tussen Noord en Zuid en tussen continenten onderling, maar wereldwijd, binnen álle landen: ‘rijke’ industrielanden, opkomende groeielanden of ontwikkelingslanden, wat het onderscheid ook moge zijn.

Box 1. De realiteit van armoede en ongelijkheid²

- 20% van de wereldbevolking, zo stelt de Wereldbank, moet rondkomen met 1,25 dollar per dag – de extreme armoedegrens.
- 60% van de bevolking, zo stelt diezelfde Wereldbank, leeft met minder dan 4 dollar per dag.
- 80%, nog steeds de Wereldbank, moet het stellen met 10 dollar per dag.
- In 20 jaar tijd is de mondiale rijkdom verdrievoudigd. De VS, Europa en Japan hebben samen met de BRICS landen (Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika) zowat 90% van die rijkdom in handen.
- 85% van de mondiale rijkdom is in handen van 10% van de wereldbevolking.

Deze ongelijkheid is ook te verklaren door een gebrek aan respect voor de mensenrechten in het algemeen, en de economische, sociale en culturele rechten in het bijzonder. De meerderheid van de wereldbevolking slaagt er niet in verschillende van deze fundamentele mensenrechten af te dwingen zoals het recht op werk, sociale bescherming, huisvesting, gezondheid, voedsel, enz. Nochtans zijn de economische, sociale en culturele rechten (ESCR) fundamentele mensenrechten en hebben

overheden bijgevolg de plicht deze rechten te respecteren, te beschermen en ze te garanderen. Voor een groot deel van de wereldbevolking heeft de globalisering bijgevolg geleid tot een *onrechtvaardige* situatie.

De crisis van de globalisering vertaalt zich ook op politiek niveau. De fundamentele onevenwichten die ze creëert, die leiden tot structurele armoede en een ongelijke verdeling van de rijkdom, tot sociale spanningen door het niet respecteren van fundamentele rechten, hebben geleid tot een democratisch deficit van overheden wereldwijd. De 80% van de wereldbevolking die vandaag uitgesloten zijn en waarvoor de globalisering niet méér sociale rechtvaardigheid en een menswaardiger leven heeft gebracht, voelen zich immers niet vertegenwoordigd door die overheden. In vele landen worstelen zij dan ook met een probleem van legitimiteit.

Het exclusief ontwikkelingsproces van de globalisering

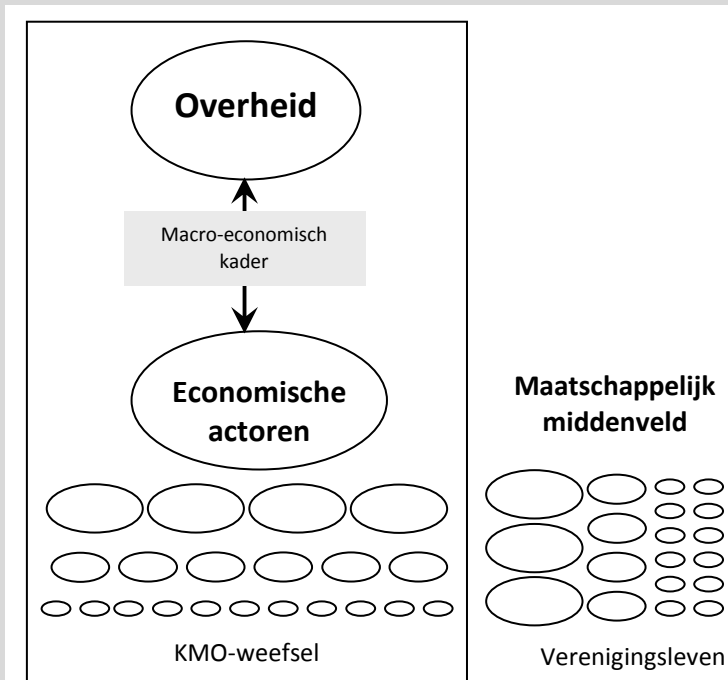
De vragen die rijzen, raken niet enkel het huidige systeem – men spreekt vandaag van een “systeem- of modelcrisis” – maar raken ook de verschillende actoren en hun onderlinge machtsverhoudingen die deze globalisering in stand houden. De ideologie van de vrije markt, met een sterk verankerde rol voor de grote economische actoren die als de voornaamste producenten van economische groei en ontwikkeling beschouwd worden, bepaalt vandaag in grote mate de spelregels van de globalisering. Willen overheden mee genieten van de gecreëerde rijkdom, dan worden ze aangemaand om zich te houden aan deze regels van de vrije markt. Wie zich hier niet bij aansluit, wordt afgestraft: zo worden landen die een sterker ecologisch of sociaal beleid willen voeren, door de Wereldbank geclassificeerd als ‘ongunstig om te investeren’ of door de Wereldhandelsorganisatie beboet wegens ‘handelsbelemmerend’; vakbonden worden bestempeld als ordeverstoorers; en sociale organisaties mogen hun werk wel doen, soms zelfs mee rond de besluitvormingstafel zitten, zolang ze de fundamentele van het ontwikkelingsproces niet in vraag stellen. De mens is in deze globalisering herleid tot een individuele arbeidskracht én consument, een speler in een spel waar hij zelf geen vat meer op heeft en waarin hij verantwoordelijk geacht wordt voor het eigen succes of de eigen mislukking. De markt, met haar individualisme, concurrentie en streven naar winst, is vandaag de vormgevende kracht van de maatschappij geworden en laat zich voelen op alle vlakken van ons leven en *samenleven*: op economisch vlak zijn privatisering, deregulering en flexibiliteit de ordewoorden; mens en milieu zijn ondergeschikt aan het credo van de groei; en steeds meer valt ook de essentiële publieke dienstverlening, zoals op vlak van onderwijs, gezondheid en sociale bescherming, ten prooi aan het dominante, neoliberale discours³.

Om de huidige globalisering te begrijpen is het cruciaal om te kijken naar de wijze waarop de verschillende actoren in die globalisering zich tot elkaar verhouden. Die wordt, zoals uit de bovenstaande analyse blijkt, gekenmerkt door een “exclusief ontwikkelingsproces”, omdat bepaalde actoren, met name de economische actoren, een doorslaggevende rol spelen, terwijl andere, met name de sociale actoren uitgesloten worden van het besluitvormingsproces of er enkel een marginale rol in mogen spelen.

De bijdrage van deze economische actoren aan de creatie van de welvaart van een maatschappij is essentieel, maar die staat vandaag al te los van de sociale, ecologische en culturele realiteit, met alle gevolgen van dien: sociale, financiële en ecologische destabilisatie door een gebrekkige verdeling van de gecreëerde rijkdom, gedereguleerde, zelfs uit de hand gelopen financiële markten waarvan overheden in grote mate afhankelijk zijn geworden en een bikkelharde concurrentiestrijd om grondstoffen en vruchtbaar land. Voor de aarde is de verslaving van de globalisering aan groei ronduit levensbedreigend, terwijl voor de overgrote meerderheid van de wereldbevolking deze groei nauwelijks verbetering van de levensstandaard heeft teweeggebracht.

Hier hoort weliswaar een kanttekening bij. De economische actoren zijn immers geen grote homogene massa, maar is een gedifferentieerde groep. Het gaat niet enkel om de grote multinationale ondernemingen, maar ook om het hele weefsel van kleine en middelgrote ondernemingen (KMO's) en "de kleine zelfstandige" die een belangrijke bijdrage aan de economische groei leveren voornamelijk op lokaal en nationaal niveau, en vaak met meer respect voor hun impact op mens en milieu. Ze zijn vaak van heel andere aard dan de multinationale ondernemingen, sterker nog, de multinationale ondernemingen en het macro-economische kader dat ze gecreëerd hebben, zetten ook de KMO's ook onder druk in Noord en Zuid.

Box 2. Het exclusief ontwikkelingsproces

De schematische voorstelling in box 2 maakt duidelijk dat het exclusieve ontwikkelingsproces wordt gedomineerd door de grote economische actoren, daarin ondersteund door de overheid. Sterker nog, de **overheid** heeft in het exclusieve ontwikkelingsproces van de huidige globalisering haar essentiële rol als regulator van dit proces gelost: de regulering en herverdeling door overheidstussenkomst in de vrije markt is onvoldoende gebleken. Overheden hebben zich, al dan niet onder druk van internationale instellingen zoals het IMF en de Wereldbank, teruggetrokken uit de productie van openbare goederen en diensten en slagen er niet in enkele van de meest fundamentele mensenrechten te garanderen. Het gevolg is dat overheden met een gebrek aan legitimiteit zitten. Een groot deel van de bevolking dat weinig of geen toegang heeft tot deze diensten en rechten, voelt zich immers niet vertegenwoordigd door de overheid.

De globalisering heeft dit exclusieve ontwikkelingsproces internationaal verankerd: ze heeft het een **macro-economisch kader** gegeven, letterlijk, waarin de internationale economische actoren zich vrij kunnen bewegen. Ze worden daarin gesteund door overheden en bepaalde internationale organisaties zoals de Wereldbank, het IMF en de Wereldhandelsorganisatie, die er behoedzaam over waken om dit kader in stand te houden. Het is een kader dat bovendien dwingend is voor de andere actoren in de samenleving.

Toch zijn de grote groep mensen die uitgesloten blijven ook actoren die hun eigen ontwikkeling in handen nemen. Door zich te verenigen in sociale organisaties produceren ze ook zelf collectieve goederen en diensten – zijn dus ook economische producenten – en mobiliseren ze zo middelen, om te leven of zelfs maar te overleven. Ze bouwen hun eigen ziekteverzekering op, of organiseren informele arbeiders en geven hen zo toegang tot sociale bescherming. Maar ze doen dat, noodgedwongen, *buiten* dat kader. Deze organisaties van het maatschappelijk middenveld worden immers zelden of niet betrokken in het ontwikkelingsproces van de samenleving, laat staan erkend voor hun bijdrage aan die samenlevingsopbouw.

Dit **exclusieve ontwikkelingsproces** – exclusief want niet participatief – blijft niet beperkt tot de landen met hoge armoedecijfers, maar is inherent aan de globalisering van vandaag en vormt dus wereldwijd een probleem. Ook in welvarende landen zitten sociale organisaties hoe langer hoe meer in de verdomhoek: vakbonden die opkomen voor herverdeling ten voordele van de werknemers worden afgedaan als concurrentieverstorend, wereldwijd worden vakbonden geweerd uit de vrijhandelszones en zo, letterlijk, buiten het kader geduwd; de sociale zekerheid wordt uitgehold onder het mom van al te hoge kosten voor overheid en werkgever – een post waar vaak als eerste wordt op bespaard in tijden van crisis. Niet alleen sociale bewegingen, die hiervoor vaak een jarenlange strijd voerden, worden zo in de hoek geduwd, maar tegelijk worden zo principes als solidariteit en sociale rechtvaardigheid volledig uitgehold.

Hetzelfde geldt voor de **ontwikkelingssamenwerking en armoedebestrijding**. In een exclusief ontwikkelingsproces geldt armoedebestrijding louter als compensatie voor zij die niet kunnen genieten van de creatie van de rijkdom. Noodgedwongen blijft ontwikkelingssamenwerking zo een pleister op een houten been: geld of goederen geven aan de armen, zonder hen in staat te stellen de krachtverhoudingen binnen de samenleving te veranderen. Pervers genoeg versterkt de ontwikkelingssamenwerking op die manier het exclusieve ontwikkelingsproces, omdat ze niet gepaard gaat met sociale verandering en is ze bijgevolg niet structureel en duurzaam. Ze blijft vaak lokaal en in een sfeer van hulpverlening of crisisbeheersing.

Conclusie

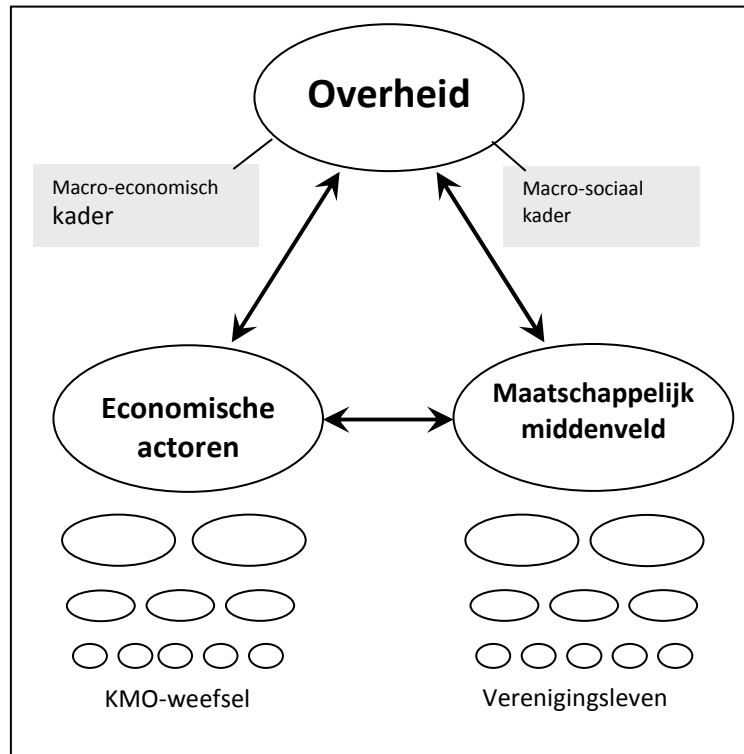
Deze globalisering stuit op haar grenzen en wordt in vraag gesteld, gezien het gekenmerkt wordt door een ontwikkelingsproces dat:

- Exclusief is en aan legitimiteit ontbreekt, want zo'n 80% van de wereldbevolking blijft ervan uitgesloten;
- Caritatief is in zijn aanpak van de armoede, want het erkent niet de rol van de mens al collectieve actor, verenigd in sociale bewegingen die zo een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een samenleving;
- Conflictueus is, door een aanhoudende confrontatie in de strijd voor sociale rechtvaardigheid.

III. Naar een inclusief ontwikkelingsproces van de samenleving

Een alternatief is voorhanden: een proces waar niet een dwingend macro-economisch kader, maar waar ook de mensen en de waarden die ze delen de samenleving mee vorm geven. Het ontwikkelingsproces zoals weergegeven in box 3 is **inclusief**, want het is gebaseerd op de samenwerking en interactie van *alle* actoren in de samenleving.

Box 3. Een inclusief ontwikkelingsproces

In dit inclusieve ontwikkelingsproces werken de voornaamste actoren samen aan de ontwikkeling van de samenleving: **zowel de overheid, de economische actoren als de organisaties van het maatschappelijk middenveld dragen, elk op hun eigen manier maar in dialoog met elkaar, bij aan de transformatie naar een duurzame en inclusieve samenleving.**

Een overheid die reguleert en organiseert

Een sterke **overheid** heeft een centrale rol in dit ontwikkelingsproces. In de eerste plaats is het de taak van de overheid om de dialoog tussen de verschillende actoren te organiseren en de vruchten van die dialoog vastleggen in reglementering (regulerende rol). Daarnaast dient ze ook te waken, zowel over het goede verloop van die dialoog, als over het respect voor de vastgestelde regels binnen een regulerend kader dat tegelijk economisch, ecologisch en sociaal is en waarin de rol van alle actoren in het ontwikkelingsproces van de samenleving institutioneel verankerd ligt. Maar de verantwoordelijkheid van de overheid gaat nog verder. Ze staat ook in voor het verlenen van essentiële publieke diensten en moet erover waken, in overleg en samenwerking met de andere actoren, dat die voor iedereen toegankelijk en betaalbaar zijn. Niet alleen is dit een mensenrechtenverplichting van alle overheden wereldwijd, maar bovendien vormt de gelijke toegang van iedereen tot deze publieke diensten de basis van de legitimiteit van die overheid.

Inclusie, solidariteit en sociale rechtvaardigheid zijn dan ook de gedeelde waarden die aan de basis liggen van dit ontwikkelingsproces. Ze zijn een gedeelde verantwoordelijkheid van de verschillende actoren die mee bouwen aan de samenleving.

De **economische actoren**, wiens bijdrage aan de creatie van de welvaart van een samenleving essentieel is, volgen in dit ontwikkelingsproces niet hun eigen dogma van groei, los van de sociale, ecologische en culturele realiteit, maar werkt met en voor mens en samenleving.

De **mens**, zonder onderscheid in economische of sociale positie, jong of oud, vrouw of man, staat centraal in dit ontwikkelingsproces en speelt een rol van betekenis als collectieve actor vertegenwoordigd via de organisaties van het maatschappelijk middenveld, als economische actor – namelijk als werknemer met rechten en als producent van collectieve diensten en goederen – en als politieke actor, door participatie aan de politieke besluitvorming vertegenwoordigd door sociale bewegingen.

De **organisaties van het maatschappelijk middenveld** zijn betrokken en institutioneel verankerd in het ontwikkelingsproces van de samenleving en zijn dus een structurele actor naast de overheid en de economische macht. Door mee te participeren aan de ontwikkeling van de samenleving, verlenen ze mee legitimiteit aan een inclusief en duurzaam beleid.

Box 4. “De organisaties van maatschappelijk middenveld”

Met de organisaties van het maatschappelijk middenveld bedoelen we hier de veelheid aan collectieve initiatieven van lokale, nationale of internationale aard. In de context van het internationale debat rond de doeltreffendheid van ontwikkeling, heeft het maatschappelijk middenveld een internationaal aanvaarde definitie opgesteld, die we hier onderschrijven: *“Algemeen gesteld zijn organisaties van het maatschappelijk middenveld niet-marktgerichte en niet-statelijke organisaties en structuren waarin mensen zichzelf organiseren om gemeenschappelijke doelen en waarden na te streven. Het betreft een breed gamma aan organisaties, zowel organisaties gebaseerd op lidmaatschap, als gebaseerd op een gezamenlijk belang, als organisaties gericht op het verlenen van bepaalde diensten. Voorbeelden hiervan zijn lokale of gemeenschapsorganisaties, sociale organisaties van de kerk, milieugroepen, vrouwenrechtengroepen, landbouwersverenigingen, coöperatieven, vakbonden, beroepsverenigingen, kamers van koophandel, onafhankelijke onderzoeksinstellingen, non for profit media, enz.”*⁴.

Deze organisaties van het maatschappelijk middenveld, formele en informele *“non for profit”* organisaties die kunnen verschillen in omvang, structuur en aard van besluitvorming, zijn niet louter organisaties of verenigingen van mensen, maar produceren zelf ook economische goederen en diensten door gebruik te maken van het sociaal ‘kapitaal’ waarover ze beschikken (bijvoorbeeld initiatieven in de sociale economie). Sterker nog, in vele ontwikkelingslanden is het net dankzij deze collectieve initiatieven dat het merendeel van de bevolking er toch in slaagt te (over)leven.

Net zoals bij de economische actoren, zijn de organisaties van het maatschappelijk middenveld dus zeker geen grote homogene groep, maar kennen ze een grote diversiteit, zoals ook weergegeven in de definitie. Deze diversiteit is een meerwaarde en vormt de basis voor het creëren van een sterk sociaal weefsel in de samenleving.

De **bestrijding van de armoede en ongelijkheid** is in dit ontwikkelingsproces, net zoals alle andere domeinen van de samenleving, een gedeelde verantwoordelijkheid waarbij de verschillende actoren samen een beleid ontwikkelen gericht op herverdeling van de rijkdom en op het leveren van publieke, collectieve en private diensten en de financiering ervan. Deze verantwoordelijkheid is ook een wereldwijde verantwoordelijkheid, gebaseerd op internationale solidariteit. Die **internationale solidariteit** vertrekt vanuit een rechtenbenadering en is gericht op de transformatie van de globale

samenleving naar een duurzame en inclusieve samenleving: door de strijd tegen én het structureel voorkomen (preventie) van armoede en ongelijkheid, sociale uitsluiting en kwetsbaarheid.

Box 5. Een inclusief ontwikkelingsproces: het kan!

Dit inclusieve ontwikkelingsproces is geen nieuw proces, maar vinden we vandaag reeds terug in de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO). Deze gespecialiseerde instelling van de VN bevoegd voor sociaal beleid brengt op haar jaarlijkse conferentie vertegenwoordigers van werkgevers, werknemers en overheden samen om in **een tripartiete dialoog** dit beleid vorm te geven in internationale conventies en aanbevelingen. Samen proberen ze hun steentje bij te dragen tot de opbouw van een meer duurzame en inclusieve samenleving, waar solidariteit en sociale rechtvaardigheid centraal staan.

Ook in de **erkenning van de organisaties van het maatschappelijk middenveld als actoren in het ontwikkelingsproces** werden de afgelopen jaren al heel wat stappen gezet. In de context van het debat rond de doeltreffendheid van ontwikkeling werd de eigen rol en bijdrage van de organisaties van het maatschappelijk middenveld reeds internationaal erkend. Deze erkenning was het resultaat van een heel proces van Parijs (2005), waar het middenveld niet betrokken werd, over Accra (2008) tot Busan (2011), waar de eigen bijdrage van het maatschappelijk middenveld als volgt erkend wordt: *“Civil society organisations (CSOs) play a vital role in enabling people to claim their rights, in promoting rights-based approaches, in shaping development policies and partnerships, and in overseeing their implementation. They also provide services in areas that are complementary to those provided by states. Recognising this, we will:*

a) Implement fully our respective commitments to enable CSOs to exercise their roles as independent development actors, with a particular focus on an enabling environment, consistent with agreed international rights, that maximises the contributions of CSOs to development. (...)⁵”

Net zoals overheden op nationaal vlak, bestaat de uitdaging van de internationale organisaties erin om op wereldniveau een inclusief ontwikkelingsproces op poten te zetten: met een kader waarin overheden, economische actoren en organisaties van het maatschappelijk middenveld met elkaar in dialoog kunnen gaan en waarvan de uitkomst bindend is voor alle partijen (regulering).

Conclusie

Het inclusieve ontwikkelingsproces, dat gebaseerd is op een structurele dialoog en samenwerking tussen de verschillende actoren, is een proces dat:

- Inclusief en legitiem is, want het betreft alle actoren in het ontwikkelingsproces van de samenleving, ook de organisaties van het maatschappelijk middenveld;
- Emancipatorisch is, want het is gebaseerd op een rechtenbenadering, de participatie van iedereen en op de principes van solidariteit en sociale rechtvaardigheid;
- Coöperatief is, want het organiseert een structurele sociale dialoog tussen de verschillende actoren.

IV. Conclusie: bouwen aan een duurzame en inclusieve samenleving

Voor Wereldsolidariteit en haar partners in Noord en Zuid ligt een inclusief ontwikkelingsproces aan de basis om tot een duurzame en inclusieve samenleving te komen. **Duurzaam**, waarbij economische, ecologische en sociale ontwikkeling hand in hand gaan, én **inclusief**, waarbij de organisaties van het maatschappelijk middenveld via een structurele dialoog participeren in het ontwikkelingsproces van de samenleving op lokaal, nationaal en mondiaal niveau. Een sterk maatschappelijk middenveld is nodig om die inclusie te garanderen, omdat zij mensen organiseren en hen als volwaardige actor in de ontwikkeling van een samenleving laten deelnemen. Het is aan de twee andere actoren, economische actoren, overheden en bij uitbreiding internationale organisaties, om hen die plaats te geven opdat ze hun rol ten volle kunnen spelen. De overheid, als belangrijkste actor in de publieke organisatie van de samenleving, heeft de verantwoordelijkheid om te zorgen voor de nodige omkadering en regulering door:

- a. Het **creëren van een juridisch kader dat tegelijk macro-economisch én macro-sociaal is**: een kader dat economische, ecologische en sociale ontwikkeling hand in hand doet gaan en dat de rol van het maatschappelijk middenveld institutioneel verankert, hen in staat stelt zich te ontwikkelen en dat juridisch bindend is voor de verschillende actoren in de samenleving;
- b. Het opzetten van **een structurele dialoog tussen de verschillende actoren**, de overheid, de economische actoren en het maatschappelijk middenveld;
- c. Een **structurele financiering**, zowel op lokaal, nationaal als internationaal vlak, van de organisaties van het maatschappelijk middenveld zodat zij in staat worden gesteld hun rol als volwaardige actor op te nemen;
- d. Een **gereguleerde samenwerking met de economische actoren**, gebaseerd op een beleid van waardig werk en herverdeling van de gecreëerde rijkdom via de sociale bescherming. In de samenwerking met de private sector dient de prioriteit te gaan naar lokale en nationale economische actoren.

V. De strategie van WSM: sociale bewegingen als actor van verandering

Vanuit de overtuiging dat dit inclusieve proces de motor moet zijn van ontwikkeling, werkt Wereldsolidariteit samen met sociale bewegingen wereldwijd aan een duurzame en inclusieve samenleving op lokaal, nationaal en internationaal vlak: een samenleving waarin solidariteit en sociale rechtvaardigheid gedeelde waarden zijn. De uitbouw van een sterk maatschappelijk middenveld – waarbinnen sociale bewegingen een belangrijke rol spelen – is hierbij essentieel: een sociale macht, naast de economische macht en de politieke macht, die in staat is te participeren aan het beleid en door de andere actoren ook in die rol erkend wordt. Enkel door deze participatie van het maatschappelijk middenveld is het mogelijk een duurzaam beleid uit te werken en uit te voeren, waarbij economische, sociale en ecologische ontwikkeling hand in hand gaan

Wereldsolidariteit werkt samen met sociale bewegingen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Ze steunt daarbij op de ervaring en de netwerken binnen de Christelijke Arbeidersbeweging ACW en MOC in Noord en Zuid om deze samenwerking te organiseren. De mobilisatie van de arbeidersbeweging in België is nodig om te kunnen wegen in België, Europa en op internationaal niveau, maar ook om expertise en financiering te mobiliseren, netwerken te bouwen, politieke actie te organiseren en uiteindelijk ook draagvlak te verlenen aan het **gemeenschappelijke ontwikkelingsproces in Noord en Zuid**. Sterker nog, in dit gemeenschappelijke, inclusieve ontwikkelingsproces zijn Noord en Zuid inherent verbonden: werknemers in het Zuiden en werknemers in het Noorden hebben mekaar

nodig om samen hun rechten af te dwingen, willen ze niet tegen elkaar worden uitgespeeld; sociale bewegingen die het recht op sociale bescherming afdwingen, moeten in Noord en Zuid de handen in elkaar slaan, willen ze bestand zijn tegen de aanvallen onder het mom van besparingen. Allemaal, als bewoners van deze planeet, zullen we bereid moeten zijn om de noodzakelijke overgang te maken naar consumptie en productiepatronen die de volgende generaties nog een toekomst waarborgt. Een duurzame en inclusieve ontwikkeling is een gedeelde verantwoordelijkheid, in Noord en Zuid. Want arbeidsrechten en sociale bescherming zullen in de geglobaliseerde wereld morgen van iedereen of van niemand zijn.

V.1. Sociale bewegingen in de strijd voor sociale verandering

Sociale bewegingen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan die duurzame en inclusieve ontwikkeling, door hun strategie die gericht is op sociale verandering van de samenleving. Sociale bewegingen zijn zo een **kracht van transformatie**, die van onderuit vertrekt en opgebouwd wordt (bottom-up): de basis geeft aan hoe ze solidariteit en sociale rechtvaardigheid wil concretiseren, en op welke manier ze samen de verschillende vormen van armoede, sociale uitsluiting, ongelijkheid en kwetsbaarheid willen aanpakken.

Mensen verenigen zich in sociale bewegingen zoals vakbonden, mutualiteiten, coöperatieven, socio-culturele organisaties, enz. en organiseren op die manier hun eigen ziekteverzekering, zorgen er samen voor dat hun arbeidsrechten gerespecteerd worden, creëren als groep zelf de essentiële diensten waar ze vandaag geen toegang toe hebben. Het is dankzij deze organisaties dat het merendeel van de mensen dat vandaag uitgesloten is, er toch in slaagt te overleven in vele landen in het Zuiden. Sociale bewegingen leveren zo een essentiële bijdrage aan een duurzame en inclusieve ontwikkeling op lokaal, nationaal en internationaal niveau. Sterker nog, ze trachten deze bijdrage structureel te verankeren door een strategie die gericht is op **sociale verandering**: ze maken mensen bewust van sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid en sporen de samenleving aan om dit te voorkomen en tegen te gaan door collectieve acties.

Box 6. De bijdrage van sociale bewegingen aan ontwikkeling

- Sociale bewegingen dragen bij aan de participatieve democratie en de promotie van de economische, sociale en culturele rechten. Deze bijdrage versterkt de legitimiteit van het ontwikkelingsproces, omdat sociale bewegingen die groepen betrekken die gewoonlijk uitgesloten blijven: informele werknemers, vrouwen en jongeren, enz. Het gaat bijvoorbeeld om vakbonden die met de overheid en bedrijven samenwerken voor de naleving van de rechten van het huispersoneel.
- Ze hebben een rol te vervullen binnen systemen van sociale bescherming en dragen bij tot sociale cohesie door te zorgen voor herverdeling binnen de maatschappij door transformatie (verandering van structuren), promotie (creëren van diensten) en bescherming (toegang voor de meest kwetsbaren). Het gaat bijvoorbeeld om het creëren van toegang tot gezondheidszorg door de oprichting van mutualiteiten gekoppeld aan initiatieven van sociale economie.
- De productie van goederen en diensten door collectieve en solidaire socio-economische initiatieven, waar een groot deel van de bevolking afhankelijk van is voor haar overleven. Het gaat bijvoorbeeld om micro-kredietinitiatieven, landbouwinitiatieven gericht op voedselsoevereiniteit, graanbanken, familiale solidariteit bij arbeidsmigranten, enz.
- Sociale bewegingen hebben ook een bijdrage via hun financiering aan het ontwikkelingsproces. Ze mobiliseren heel wat middelen onder de vorm van

kredietsparen, menselijk kapitaal zoals vrijwillige dienstverlening, collectieve organisaties, enz.

- Tot slot bieden sociale bewegingen vorming, sensibilisering en collectieve actie, die zich wortelt in menselijke, spirituele, ecologische en culturele overtuigingen. Dit maakt deel uit van de rijkdom van een verenigingsleven dat georganiseerd is op lokaal, nationaal en internationaal vlak en dat zorgt voor sociale cohesie.

In de vorming van een sterk maatschappelijk middenveld, een sociale macht zoals we die beogen in het inclusieve ontwikkelingsproces, spelen **sociale bewegingen** een belangrijke rol. Dé grote uitdaging van de organisaties van het maatschappelijk middenveld bestaat erin zich onderling te organiseren, zowel op lokaal, nationaal als op mondiaal vlak, zich te professionaliseren en zich te internationaliseren rond gedeelde waarden met verwante organisaties wereldwijd. Sterke, onafhankelijke en representatieve sociale bewegingen kunnen het voortouw nemen in het organiseren van dat maatschappelijk middenveld – een weefsel dat bestaat uit kleine, middelgrote en grote sociale organisaties. Door het uitbouwen van netwerken, synergieën en gezamenlijke acties bewegen ze de samenleving tot meer sociale verandering:

- **“Beweging maken”** is de basis van elke sociale beweging: hun opdracht bestaat erin mensen aan te spreken, te organiseren (jongeren en ouderen, mannen en vrouwen, formele en informele werknemers, stedelijk en landelijk, enz.), mensen te vormen en te sensibiliseren over hun rechten, aangepaste diensten te verlenen, enz.
- Hoe meer beweging, hoe sterker haar **kracht van transformatie**, van sociale verandering: een sociale beweging die zich goed uitbouwt (van de basis tot de top), die zich democratisch en participatief organiseert en op transparante wijze beheerd wordt, kan sterker wegen in haar relaties met de andere actoren in de samenleving.
- Daarnaast is het belangrijk dat sociale bewegingen daadwerkelijk **deel uitmaken van het institutionele weefsel**: hun “transformatieve” impact of slagkracht hangt natuurlijk ook sterk af van de mate waarin ze effectief erkend en betrokken worden bij het ontwikkelingsproces.

Sociale bewegingen in Noord en Zuid zijn partners in het creëren van de sociale verandering die ze beogen. Samen met de deelorganisaties van de Christelijke Arbeidersbeweging ACW en MOC ondersteunt Wereldsolidariteit sociale bewegingen en de netwerken en samenwerkingsverbanden die ze in het Zuiden opzetten om hun impact te vergroten: niet alleen binnen landen, om tegemoet te komen aan concrete realiteiten, maar ook over de landsgrenzen heen, om samen met gelijkgezinde sociale bewegingen te zoeken naar oplossingen voor gezamenlijke en grensoverschrijdende problemen.

Het soort verandering waar sociale bewegingen voor strijden hangt natuurlijk ook af van het thema. Daarbij zetten wij als arbeidersbewegingen in op onze kernthema’s: sociale bescherming en arbeidsrechten, met specifieke aandacht voor sociale economie, gender en jongeren.

Box 7. Sociale bewegingen in de Dominicaanse Republiek: synergie in actie⁶

De Dominicaanse Republiek is één van de snelst ontwikkelende landen in de Caraïben, met een groeipercentage van ongeveer 7%, een zich ontwikkelende industrialisering door een op de VS gerichte export, en met een snel groeiende dienstensector. Maar een meerderheid van de bevolking kan niet genieten van deze ontwikkeling: de rijkste 10% van de bevolking geniet van meer dan 40% van de rijkdom; 56% van de actieve bevolking werkt in de informele

economie en in de formele economie slagen de vele arbeiders in de vrijhandelszones er niet in hun essentiële rechten af te dwingen.

De sociale bewegingen **CASC, Amussol en Mosctha** ontwikkelen strategieën om te komen tot een duurzame en inclusieve ontwikkeling in de Dominicaanse Republiek. Met succes, dankzij de goede samenwerking tussen de verschillende organisaties, bijvoorbeeld naar de werknemers in de informele sector. Zo ontwikkelde CASC, de grootste vakbond van het land en actief in verschillende sectoren in de formele economie, een strategie om ook werknemers uit de informele economie te verenigen en aan te sluiten bij de vakbond. Dit heeft niet alleen geleid tot betere arbeidsomstandigheden, maar heeft er tegelijk voor gezorgd dat Amussol, de sociale zekerheidskas van de vakbond, deze grote groep mensen toegang kon verlenen tot de sociale zekerheid. Ook Mosctha, een organisatie die Haïtiaanse migranten in de Dominicaanse Republiek verenigt, hen onder andere toegang verleent tot medische diensten en hun rechten verdedigt bij de overheid, heeft bijgedragen tot deze synergie: de vele Haïtianen in het land, vaak werkzaam in de informele sector, vinden zo toegang tot de CASC en Amussol en de vele diensten die ze aanbieden.

De kracht van CASC, Amussol en Mosctha is de **sterke synergie** onderling. Een synergie die groeit vanuit het lokale (door gezamenlijke acties) naar het nationale niveau en haar weerslag heeft op het politieke vlak. Ze slagen erin een breed pakket aan diensten te verlenen aan hun leden, en versterken elkaar door samen campagnes te voeren en politieke acties te ondernemen. Mét resultaat: door deze synergie en het brede draagvlak is Amussol sinds 2011 lid van het Nationaal Platform Sociale Zekerheid, en heeft zo de overheid een eerste belangrijke stap doen zetten in de richting van een tripartiete dialoog tussen de overheid, de informele sector en de belangrijkste sociale zekerheidsinstellingen.

V.2. De strategie van Wereldsolidariteit en haar partners: de strijd voor waardig werk

Om een duurzame en inclusieve samenleving op te bouwen, zijn Wereldsolidariteit en haar partners ervan overtuigd dat waardig werk een cruciale beleidsstrategie is. Het concept van waardig werk werd gelanceerd en wordt actief gepromoot door de International Arbeidsorganisatie (IAO) en berust op vier pijlers: **vrij gekozen en productieve arbeid** (1) waarbij de **internationale arbeidsrechten** – waaronder de fundamentele arbeidsnormen – gerespecteerd worden (2), een werk dat toegang verschaft tot **sociale bescherming** (3) en waar de werknemers gehoord worden via een **sociale dialoog** (4).

Wereldsolidariteit en de Christelijke Arbeidersbeweging in België werken samen met sociale bewegingen wereldwijd aan sociale verandering op het vlak van waardig werk: initiatieven in de sociale economie (jobcreatie), de strijd voor het respect voor arbeidsrechten, de uitbouw en uitbreiding van sociale bescherming naar groepen die daarvan uitgesloten zijn en het afdwingen en versterken van een sociale dialoog waarbij werknemers mee aan tafel zitten. Het gaat om coöperatieven waarbij mensen elkaar kredieten verlenen om (samen) een handel of een activiteit opstarten om zich van een inkomen te voorzien; om vakbonden die de belangen van werknemers in de bedrijven verdedigen en er ijveren voor betere arbeidsomstandigheden of informele werknemers verenigen en hen toegang geven tot sociale zekerheid; om mutualiteiten die mensen organiseren om samen hun recht op toegankelijke en kwalitatieve gezondheidszorgen in handen te nemen.

V.2.1. *Transformatie op vlak van sociale bescherming*⁷

Sociale bescherming is een van de domeinen die kan bijdragen tot de transformatie naar een inclusieve en duurzame samenleving, met meer solidariteit en sociale rechtvaardigheid. Sociale

bescherming omvat immers een geheel aan maatregelen van preventie (bijvoorbeeld de uitbouw van de sociale zekerheid), bescherming (bijvoorbeeld vormen van bijstand voor de allerarmsten) en promotie (empowerment, het versterken van mensen in hun ontwikkeling), die als doel hebben het voorkomen en verminderen van sociale uitsluiting en ongelijkheid, armoede en kwetsbaarheid.

Het doel van deze transformatie is te komen tot een nationaal, integraal en gedragen beleid van sociale bescherming: een beleid dat aangestuurd en omkaderd wordt door de overheid, dat steunt op de verschillende soorten maatregelen en dus iedereen toegang geeft tot sociale bescherming en waarbij alle relevante actoren betrokken worden.

Sociale bewegingen spelen een belangrijke rol in de uitbouw van de sociale bescherming. Algemeen kan men drie strategieën onderscheiden waarop sociale bewegingen steunen om het beleid en de bestaande mechanismen van sociale bescherming te verbeteren en uit te breiden. Vaak worden verschillende strategieën gecombineerd om meer impact te hebben. Door de expertise die ze zo opgebouwd hebben door de jaren heen, is het niet meer dan normaal dat sociale bewegingen vragen om erkend te worden als representatieve en structurele actoren op het vlak van sociale bescherming. Deze strategieën zijn:

- **Uitbreiding van de bestaande systemen van sociale bescherming:** meer gerichte maatregelen (niet enkel sociale zekerheid en bijstand), voor meer mensen (dus ook voor werknemers uit de informele economie en de plattelandsbevolking).
- **Ontwikkeling van initiatieven van sociale economie** op lokaal niveau die mensen direct in staat stellen om in hun eigen levensonderhoud te voorzien en zich uit de armoede te werken.
- **Institutionalisering van de initiatieven die sociale bewegingen ontwikkeld hebben.** Door deze initiatieven hebben sociale bewegingen een enorme expertise opgebouwd over de uitbreiding van de sociale bescherming naar kwetsbare groepen. Die expertise moet gevaloriseerd worden in het kader van een structurele dialoog. Die dialoog moet ertoe leiden dat de succesvolle initiatieven geïnstitutionaliseerd worden, wat betekent dat zij gekoppeld worden aan de bestaande systemen. Zodoende wordt de expertise van de verschillende actoren en de complementariteit van de verschillende mechanismen ten volle benut.

Box 8. Burundi: toegang tot gezondheidszorg door transformatie op vlak van sociale bescherming

Na een burgeroorlog van 13 jaar, die eindigde in 2006, was de toestand van de Burundese gezondheidszorg dramatisch. Vandaag de dag is dat niet veel beter: anno 2012 is er amper 1 dokter voor meer dan 20.000 mensen, ligt de kindersterfte op 168 per 1000 kinderen onder de vijf jaar, en zijn er gemiddeld 7 ziekenhuisbedden per 1000 inwoners.

Sinds het einde van de oorlog werkt de Burundese overheid dan ook hard om een systeem van gezondheidszorg uit te bouwen. Een systeem dat iedereen toegang tot gezondheidszorg moet verschaffen door een universele ziekteverzekering. Iets waarvan vandaag zowat 85% van de bevolking verstoken blijft. De **Burundese mutualiteiten** richten zich op deze grote groep. Ze zorgen ervoor dat ook deze mensen toegang hebben tot basisgezondheidsdiensten en geneesmiddelen. Dit dankzij een solidair systeem van ziekteverzekering waarbij de mutualiteit het merendeel van de medische kosten van een patiënt voor haar rekening neemt.

Om hun impact te vergroten en zo een echte actor te worden in de gezondheidssector, hebben verschillende mutualiteiten in Burundi hun krachten gebundeld en zich georganiseerd in het **Plateforme des acteurs des mutuelles de santé au Burundi (PAMUSAB)**. De mutualiteiten willen via dit platform betrokken en ondersteund worden door de overheid in de uitbouw van een

nationale gezondheidszorg. Betrokken, omdat zij er als sociale bewegingen voor zorgen dat ook de arme en kwetsbare bevolkingsgroepen in de samenleving toegang krijgen tot medische zorgen. Ondersteund, omdat enkel een institutionalisering en dus een wettelijke omkadering van deze mutualiteiten hen toelaat hun activiteiten uit te breiden. Ze spreken voortaan met één stem en samen met de overheid willen de mutualiteiten een systeem van gezondheidszorg uitwerken dat voor iedereen toegankelijk is en een ziekteverzekering waarbij alle Burundezen zich kunnen aansluiten.

Ook de **MSAG, de Mutuelle de Santé de l'Archidiocèse de Gitega**, een partner van Wereldsolidariteit en CM, is lid van het platform. Vandaag denkt het platform ook na over de plaats van de mutualiteiten in een systeem met verplichte ziekteverzekering, een idee waarover de Burundese overheid zich momenteel buigt.

V.2.2. *Transformatie op vlak van arbeidsrechten*⁸

De verhouding tussen werknemers enerzijds en werkgevers anderzijds wordt gekenmerkt door een ongelijke krachtsverhouding. Het evenwicht herstellen kan enkel door de invoering, versterking en correcte toepassing van de arbeidsrechten. Die arbeidsrechten zijn de regels die werknemers en werkneemsters de kans moeten bieden op waardig werk en een volwaardige zelfontplooiing. Met andere woorden: door hen die rechten daadwerkelijk toe te kennen, wordt vermeden dat arbeiders als gereedschap en hun werk als koopwaar behandeld worden.

De transformatie op vlak van arbeidsrechten die sociale bewegingen beogen, richt zich zowel op de ontwikkeling van arbeidsrechten als op de goede naleving ervan. Om deze doelstellingen te bereiken, hanteren sociale bewegingen verschillende strategieën:

- **Organisatie en vertegenwoordiging:** het samenbrengen en verenigen van werknemers en werkneemster is een eerste belangrijke stap. De mensen vormen immers de basis van elke sociale beweging en streven zo samen de sociale transformatie na.
- **Uitbouw en structurering van de organisatie:** het is belangrijk dat een sociale beweging zich *bottom-up* ontwikkelt, waarbij de basis betrokken wordt in een democratische en transparante besluitvorming (participatie). Hoe meer een beweging zich uitbouwt, hoe sterker haar kracht is om de sociale verandering te realiseren.
- **Dienstverlening:** op basis van de noden van de leden ontwikkelen sociale bewegingen een gamma aan diensten. Het gaat om vormingen over arbeidsrechten, beroepsopleidingen, enz. maar ook staan ze de leden bij met raadgeving en advies en verdedigen ze hun leden wanneer zij er beroep op doen.
- **Sociale dialoog:** dit betreft alle soorten onderhandeling, overleg of gewoonweg informatie-uitwisseling tussen vertegenwoordigers van de regeringen, de werkgevers en de werknemers over diverse kwesties en is die dialoog voor hen een gemeenschappelijk instrument op politiek, economisch en sociaal vlak.
- **Collectieve actie:** door hun collectieve gewicht kunnen sociale bewegingen hun leden mobiliseren voor collectieve acties zoals campagnes, mobilisaties, protestmarsen, stakingen om hun eisen kracht bij te zetten.
- **Politieke actie:** het is belangrijk dat de voorstellen en eisen van sociale bewegingen ook gedragen zijn door beleidsmakers. Door lobbywerk en politieke actie gaan sociale bewegingen op zoek naar steun om hun voorstellen en eisen op de politieke agenda te zetten.
- **Synergie:** door de vele uitdagingen en noden van hun leden en de complexiteit van de arbeidswereld (formele versus informele sector, of specifieke categorieën van arbeiders zoals jongeren of vrouwen, enz.), zoeken sociale bewegingen steeds meer

samenwerkingsverbanden en synergieën met andere sociale bewegingen. Door samen te werken trachten sociale bewegingen hun impact te vergroten.

Box 9. India: eindelijk gerechtigheid voor huispersoneel

“Ongehoord, ongezien, onbekend” is de titel van een boekje dat de **National Domestic Workers Movement** (NDWM) in India uitgaf eind van de jaren 1990. Het is de perfecte samenvatting van de verhalen van de dienstmeisjes. Verborgen en vergeten, verhalen die aan slavernij doen denken. Een immense groep arbeidsters die uitgesloten waren van elke erkenning: geen statuut en geen rechten.

In 2011 is daar eindelijk verandering in gekomen. Niet in het minst dankzij hun eigen kracht. Sinds meer dan 25 jaar verenigen in India 2 miljoen van hen zich in de National Domestic Workers Movement, die zo een grote bijdrage geleverd heeft in de uiteindelijke goedkeuring van de IAO Conventie 189 rond waardig werk voor huispersoneel: hiermee erkenden regeringen, werkgevers en werknemers uit alle hoeken van de wereld huisarbeid als specifieke arbeid en legden ze arbeidsrechten voor deze uitgesloten groep vast.

Al voor het thema in 2010 voor het eerst op de agenda van de Internationale Arbeidsconferentie kwam, speelde de NDWM een belangrijke rol in India in het mobiliseren van het maatschappelijk middenveld, vakbonden en sociale bewegingen rond deze problematiek en het sensibiliseren van beleidsmakers. Mét resultaat: door doelgericht lobbywerk, gemeenschappelijke sensibilisatiecampagnes en protestacties slaagden ze erin de Indiase regering te bewegen van een aanvankelijk kritische houding naar een constructieve houding en stem vóór een IAO Conventie en Aanbeveling.

Maar het werk is nog niet af. Door de IAO Conventie hebben huisarbeidsters dan wel rechten gekregen, en zijn ze dus beter beschermd, maar dat wil nog niet zeggen dat hun concrete arbeidssituatie erop is vooruitgegaan. Rechten worden niet per definitie toegekend en toegepast! Dat beseffen huisarbeidsters maar al te goed: om hun rechten ook daadwerkelijk af te dwingen, zullen ze zich moeten blijven verenigen, zullen ze moeten blijven actie voeren en lobbywerk doen.

VI. Conclusie. Wereldsolidariteit in Noord en Zuid: partners van internationale solidariteit

In de 21ste eeuw is ontwikkelingsamenwerking geen verhaal meer van louter de overdracht van geld van Noord naar Zuid. Het is een verhaal van internationale solidariteit in Noord én Zuid, Oost én West. Het is een verantwoordelijkheid van allen voor het bestrijden én structureel voorkomen, nu en voor de komende generaties, van armoede en ongelijkheid, uitsluiting en kwetsbaarheid. Deze internationale solidariteit kan dan ook niet beperkt blijven tot directe armoedebestrijding alleen, maar impliceert ook een benadering die gericht is op het afdwingen en versterken van ieders rechten om tot een meer rechtvaardige mondiale samenleving te komen. In die zin zijn vele van onze initiatieven gericht op ‘internationalisering’ van activiteiten. Mensen in Noord en Zuid laten inzien dat hun activiteiten steeds een internationale dimensie en verantwoordelijkheid impliceren. Organisaties hier en ginds bewust maken dat hun transformatiesucces samengaat met oog voor internationale dimensies en netwerken!

Om hieraan structureel bij te dragen, ontwikkelt Wereldsolidariteit ook acties in het Noorden: door het creëren van partnerschappen tussen sociale bewegingen in Noord en Zuid, door het uitbouwen en verbreden van een draagvlak voor internationale solidariteit via educatie en communicatie, door mensen, culturen, samenlevingen en instellingen op grond van gelijkheid met elkaar in contact te brengen zodat ze er beide van kunnen leren. Maar ook door op politiek vlak, in Noord en Zuid, te werken aan een meer rechtvaardige mondiale samenleving. Ook door actief in te zetten op beleidsbeïnvloeding wil Wereldsolidariteit, vertrekkend vanuit een breed draagvlak in Noord en Zuid, bijdragen aan de creatie van een sterk maatschappelijk middenveld: door de collectieve economische en sociale rechten van de Waardig Werk Agenda blijvend op de politieke agenda te plaatsen, en door de rol en bijdrage van sociale bewegingen aan de ontwikkeling van de samenleving te doen erkennen en institutioneel te verankeren op politiek niveau.

Eindnoten

---

¹ Het Algemeen Christelijk Werknemersverbond (ACW) en de Mouvement ouvrier chrétien (MOC) zijn de koepels van de Christelijke werknemersorganisaties in Vlaanderen en Wallonië. De organisaties die deel uitmaken van de koepels zijn: de vakbond (ACV-CSC), het ziekenfonds (LCM-ANMC), de volwassenenbeweging (KWB-Equipes Populaires), de vrouwenbeweging (Femma-Vie Féminine), de jeugdbeweging (KAJ-JOC) en de beweging voor gepensioneerde werknemers (Okra 55+ - UCP).

² World Bank, *World Development Indicators 2011*; ILO, *Statistical Update on Employment in the Informal Economy*, ILO Department of Statistics, June 2011: http://laborsta.ilo.org/sti/DATA_FILES/20110610_Informal_Economy.pdf.

³ Joseph Stiglitz, *Making Globalization Work*, 2006; Paul De Grauwe, *de Onvoltooide Globalisering*, 2007; Dirk Barrez, *Van verantwoordiging naar verandering*, 2011; Slavoj Žižek, *First as Tragedy, then as Farce*, 2011; Paul Verhaeghe, *Identiteit*, 2012.

⁴ Definitie van het Open Forum for CSO Development Effectiveness, <http://www.cso-effectiveness.org/home,091>

⁵ Fourth High Level Forum on Development Effectiveness (2011), *Busan Partnership for Effective Development Co-operation*, art. 22, <http://www.aideffectiveness.org/busanhlf4/en/component/content/article/698.html>

⁶ HIVA en WSM, "Synergy in action – The Dominican Republic workers movement," 5 Case Studies on actions, 2012.

⁷ WSM, ACV en CM, *Sociale bescherming: een kwestie van sociale verandering. De visie en strategieën van sociale bewegingen*. WSM Mondiaal Thematisch Rapport nr.2, 2010. <http://www.wsm.be/nl/zoek-per-thema/sociale-bescherming>

⁸ WSM en ACV, *De arbeidsrechten: de spelregels in de arbeidswereld. Visie en strategieën van sociale bewegingen*. WSM mondiaal Thematisch Rapport, 2012.